

ACC. N:R M.

14713:1-43.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *And. Johansson, Herid*
Härad: *Kind* Berättare: *Alfred Andersson, m. fl.; se uppt. -*
Socken: *Ö. Fjölunda* Berättarens yrke: *smed* *bladen bakade!*
Uppteckningsår: *1959* Född år *1878 i Ö. Fjölunda*

*Smeden. s. 1-43.**Lu F 109*

Lup: 109
1.S M E D E N. L. U. F. 109.

Som huvudsaklig berättare till denna frågelista är Alfred Andersson Ellebäckstorp Hid. Han är född 1878 och har från sitt 15 de år sysslat med smidesarbete. Först som lärling, han började som lärling det år han fyllde 15 år alltså 1893, blev efter lärlingstiden gesäll hos samme mästare som han lärt och var hos denna i 11 år, alltså till 1904, blev sedan gårdssmed på Ellebäckstorp (en större gård här i Ö. Frölunda) där han fortfarande bör kvar och ännu i dag utför en del mindre smides och reparationarbeten.

Bysmeder som varit anställda av en eller flera byar, torde ej ha förekommit här i Ö. Frölunda. I min forskning angående detta, har jag ej lyckats att få någon uppgift på detta. Om så varit fallet att någon sådan bysmed funnits är det mycket längesedan. Berättaren Alfred Andersson hörd aldrig i sin ungdom berättas om att det här i orten varit någon smed, som varit anställd av en eller flera byar. De frågor i formuläret, som avser dessa smeder, får jag alltså lämna obesvarade.

Ej kontraktsbundna yrkessmeder.

De icke kontraktsbundna yrkessmederna och gårdssmeder, var de vanligaste i äldre tid förekommande smederna här på orten. Inom Frölunda socken fanns vid 1890 och till några år in på 1900 talet två stycken sådana, icke kontraktsbundna smeder. Båda dessa smedar bodde och hade sin verksamhet i den norra delen av socknen, i var sin sockenby. Här i kyrkbyn har ej varit någon smed förrän i början på 30 talet. En viss del av dessa smeders tillverkning kunde ha ett stort verksamhetsområde. I äldre tid var det ofta så, att en smed lyckades bra med en viss tillverkning. Ryktet om detta spriddes och han fick sålt denna eller dessa saker på ett ganska stort område. Anders Petter Pettersson. Eneberg Hid, var namnet och adr. till den smedmästare, som Alfred Andersson lärt och var gesäll hos under åren ~~1893~~ 1893 till 1904. Mina svar på frågorna får alltså hänföras till denna tid och i huvudsak från denna smed ja, vad som gäller icke kontraktsbundna yrkessmeder. Denna smed tillverkade bland annat "flåhackor" en sorts stora hackor, som i huvudsak användes vid odlingar av mossar och dylikt. Dessa hackor hade han lyckas att få sådana, som folk ville ha och sålde många

34

till grannsocknarna. Berättaren omtalar att de hade avsättning för dessa hackor på mer än en mils radie. Någon särskild konkurrens smederna emellan, förekom ej i någon nämnvärd grad. Priserna var ungefärligt lika. Den största konkurrensen smederna emellan var kvaliteten på det som de tillverkade och välgjort arbete. Denna smedmästare åtog sig nästan allt arbete, som tillhörde branchen. Han var specialist på de förut nämnda flåhackorna, potatishackor, liaringar, harvepinnar, kaffekvarnar och kaffebrännare. Liaring är den anordning, som lien fastgöres med vid orvet. Harvepinnar och liaringar gjorde denna smedmästare mycket, som såldes mycket till en järnhandel i Svenljunga. Yxor, knivar, liar och bössor tillverkade ej denna smed. Förutom flåhackor och liaringar, utfördes allt smidesarbete på beställning.

Smeder på större gårdar.

Alfred Andersson berättar att han år 1904 tog anställning, som gårdssmed på en större gård här som heter Ellebäckstorp. Första året var hans årslön 200 kr. fri mat och bostad. Denna gård hade då slutat med att ha drängarna i maten. Alfred Andersson skulle

41

äta hos kusken, för detta betalade gården 350 kr. om året. Han fick sedan litet påökt på lönen för varje år. När han gifte sig och alltså hade eget hushåll fick han 900 kr. i årslön fri bostad och ved framkörd till vedbacken. Denna ved var i stockar och han fick hugga den själv. Gårdens andra arbetare, som hade årslön "starna" hade också naturföremåner, mjölk, råg, havre, fast då mycket mindre i lön. Smeden hade alltså andra anställningsförhållanden och troligen bra mycket bättre betalt, än gårdens övriga arbetare. Åtminstone var förhållandet så på denna gård. Några lärlingar eller gesäller fanns ej på denna gård. Men på de gårdar, som sådana fanns, avlönades de av gården. Det mästa av gårdens behov av smiden kunde tillgodoses av gårdssmeden. Vissa speciella saker kunde de dock ej göra. Till dessa olika speciella saker hade de ej verktyg eller maskiner. Vad som i detta fall, smeden ej kunde göra själv, köptes färdigt. Vad som beträffar själva smidesarbetet, var det väl i stort sett lika för en bysmed och en gårdssmed. En viss skillnad blev det förstås, om det var en bysmed, som specialiserat sig på en eller flera vissa tillverkningar. Detta förekom sällan att en gårdssmed gjorde. En del av bysmederna var också

snickarkunniga och själva tillverkade och gjorde träarbetet till vagnar och slädar. På en del stora gårdar fanns det särskilda gårdssnickare, så var förhållandet på Mölneby gård här i Ö. Frölunda. Dessa gårdssnickare fick bland annat också göra vagnar och slädar. Gårdssmeden där behövde ej att göra något träarbete. På Ellebäckstorps gård var gårdssmeden Alfred Andersson också gårdssnickare. Förutom att han gjorde de för gården behövliga vagnar och slädarna och andra till smidesarbetet hörande träarbeten, reparerade han husen och även var med om att bygga nya. Han berättar att han varit med om att bygga alla nya hus på gården och på torpställena, som förekom sedan han blivit gårdssmed där och tills nu för några år sedan, sedan han blev förgammal för sådana arbeten. På gården fanns under denna tid bland annat ett par snickarkunniga torpare, smeden var med dessa så mycket han hann med. Om några nödvändiga smidesarbeten eller reparationer för gården måste utföras, fick han givetvis göra detta i första hand. Om han hade mycket att göra i smedjan, likaså när grovsmide skulle utföras, fick han hjälp till detta. Det var dock ingen särskild lärning eller gesäll här, som arbetade i smedjan ständigt, men bru-

613

kade i regel att vara samma person och så småningom lärde sig denne, åtminstone till en del, smidesyrket. Att taga emot beställningar från annat håll, var ganska olika hur gårdssmederna gjorde med detta. Detta var mycket beroende av på vilka villkor de var anställda. En del gårdssmeder fick ej ta emot beställningar. Detta var troligen beroende av att gårdsägaren ej ansåg sig kunna ha en tillfredsställande kontroll av detta, att smeden om han så ville, skulle kunna ha en förstor egen förtjänst av detta. Jag har också hört omtalas gårdssmeder, som skulle ta emot beställningar av andra och på detta utförda arbete skulle smeden ha en viss procent. I Alfred Anderssons anställningsvilkor på Ellebäckstorp, var inget avtalat angående detta. Han berättar att han till en början gjorde gjorde rätt mycket sådana arbeten, ibland annat skoning av hästar, men han fick inget särskilt betalt av gården för detta och då slutade han med det, han hade heller ej tid med det. Gårdens torpare och arbetare brukade han dock att hjälpa med en del, såväl smides, som träarbeten. Likkistor brukade han dock ibland att tillverka, även till utomstående, innan det blev mera allmänt att köpa dessa fabriksgjorda.

Böndernas smidesarbete.

I slutet av 1800 och början av 1900 talet fanns här två stycken mindre bönder, som sysslade smidesarbete. Båda två bodde i den södra delen av socknen, alltså den del av socknen, som det denna tid ej fanns någon yrkessmed. Den ena av dessa Johan Svensson och bodde i en sockenby här som heter Ängasjö. Den andra hette Karl Bergkvist och bodde i samma by, blott lite längre söderut. Karl bergkvist sysslade dock ej så mycket eller beständigt med smidet han var bland annat över till Amerika några år, medan familjen bodde kvar på den lilla gården. XXXXXSVENSSONXXXXXXXXXXXXXXX

~~Å~~ Johan Svensson Däremot sysslade ganska mycket med smidesarbete i samband med gården. En hans son berättar för mig att Johan Svensson år 1890 varit till Halmstad och där gått i smideslära I ett och ett halvt år, eller möjligen två år. Efter denna tid var han tvungen till att komma hem och hjälpa sina föräldrar med gården. Han byggde sig då en smedja och började med smidesarbete. Han utförde såväl nytillverkning som reparationer och skoning.

Han var särskilt specialist på alla slag av eggverktyg, yxor, liar
buskknivar m.m. Han var särskilt välkänd för att få alla eggverk

tyg såväl vassa, som hållbara. Hans son Karl Svensson berättar att ~~KÄK~~ det kom mycket folk även ganska långväga ifrån, som ville ha stålät om yxor och andra eggverktyg. Han var också specialist på att vassa och härda stenborrar och likaså plogbilar. Att få eggverktygen goda, vassa och hållbara, var ej alla smeder som lyckades med. Det var ganska olika på detta område. Varje smed hade sitt speciella tillvägagångssätt. Det var mäst härningen, som var den stora konsten och det avgörande i detta fall. Karl Svensson omtalar också att han i sitt hem har prislister eller uppgifter på vad hans fader tog för dessa olika smidesarbetena, han har också lovat att göra en avskrift av dessa. Jag tror ej att det i frågeformuläret är efterfrågat några priser på smidesarbetenen, men om jag får denna utlovade avskrift, skall jag medsända den, folklivsarkivet kanske ändå har något vist intresse av detsamma. Johan Svensson började med sin smidesverksamhet 1892 och slutade 1925. De sista åren var det dock av mindre omfattning.

Smide som hemindustri.

Om detta tror jag ej är så mycket att berätta härifrån, det torde ej på orten ha funnits några, som något nämnvärt har sysslat med

smide som hemindustri. Min moder mines från sin ungdom en smed, som hette Olof Lindberg. Han bodde på ett litet skogstorp här i Frölunda, på gränsen till Mjöbäck, som hette Torebo. Detta skogstorp låg mycket illa till för en smed att bo på. Denna smed var på sin tid en mycket omtalad person här i orten. Han var ej infödd ortsbo, min moder mins ej med säkerhet om han var skåning eller smålänning. Jag nämnde att han på sin tid var en mycket omtalad person här på orten, jag vill tilläga att han det ännu i dag. Förutom vanligt smidesarbete sysslade han med lås och gångjärnstillverkning. Han gjorde låsar och gångjärn till alla olika slag av möbler och till dörrar. Det finnes de som ännu i dag har kvar av hans låsar, särskilt då till möbler. Dessa låsar betraktas i dag, som verkliga dyrgripar här på orten. Han tillverkade ett slag av hänglåsar, som ingen annan än den som han lärde, kunde öppna dem. Min mor är född på ett granntorp till det torp, som denna smed bodde. Hon omtalar att de hade två stycken sådana låsar i hennes hem. Om dessa låsar endast tillverkades på beställning, eller som någon sorts hemindustri kan mor ej minnas. Hon minnes dock att dessa hans patentlåsar var ganska dyra, jämfört med andra låsar.

Som jag förut nämnt berättas här ännu i dag många historier om denna smeden Lindberg. Han var till många delar olik ortens befolkning på denna tid. Han ville ej krusa någon, ej ens den tidens uppsatta ståndspersoner. Hästar som ingen annan smed eller flera stycken med förenade krafter, ej kunnat sko, skodde han själv. Han är också den enda smed här och kringliggande orter, som jag har hört omtalas, att ortsbefolkningen trodde och ansåg, besitta övernaturlig förmåga. Om denna hans övernaturliga förmåga skall jag återkomma till senare. Vilket år han kom hit till Ö. Frölunda kan moder ej minnas att hon hört omtalas, hon minnes honom dock själv från 1880 och tills hans bortgång, som hon tror var något av åren 1895-1900.

Antal smedjor i socknen vid en viss tid.

Omkring sekelskiftet torde inom Frölunda socken ha funnits en 4 5 st, smedjor. Anders Pettersson Eneberg (ej kontraktsbunden yrkes-smed) Adolv Abrahamsson Nydal (ej kontraktsbunden yrkessmed). Mölneby-gård (gårdssmedja). Johan Svensson Ängasjö (i samband med jordbruk) Karl Bergkvist Hagen (samband med jordbruk och av mindre omfattning) Lindberg Torebo (troligen upphört omkring 1895)

Ellebäckstorps gård hade ej gårdssmedja förrän 1904. Anders Pettersson Eneberg upphörde av ålderssjäl med sin smedja ett par år efter det Alfred Andersson slutade hos honom. En 4-5 st, smedjor torde alltså vara det högsta antal, som funnits inom socknen på en gång.

Varifrån kom smeden.

Alla smeder här i socknen, från den tid tillbaka, som mina berättare minnas, har förutom Lindberg, varit härifrån eller från angränsande socknar. Smeden Anders Pettersson var född i grannsocknen Holsjunga. Han hade i sin ungdom varit en mycket vandrande gesäll han hade som gesäll haft anställningar i Skåne, Halland och på flera platser här i Västergötland. De flesta smeder i äldre tid hade alltid medhjälpare såväl läropojkar, som gesäller. Anders Pettersson hade ibland en tre st, en läropojke och två gesäller, ibland en gesäll och två läropojkar. Antalet växlade dock så han ibland ej hade mer än två och vissa tillfällen blott en medhjälpare. Dessa läropojkar och blivande gesäller, kunde vara söner till mästarna, men de kom också ifrån bonde och torparhem, från statare och backstugehem, de kunde vara söner till soldater och till lösarbete

Hos den smedmästare, som berättaren lärde sig yrket var arbetstiden varierande, allt efter som det var brått med beställningar. Mellan 10 och 12 timmar var den vanliga arbetsdagen, men det kunde också bli 14 om det var något arbete, som nödvändigt skulle vara färdigt. Behandlingen här hos denna smed var god, bra mat m, m, Det fanns givetvis också motsatsen, smedyrket var ett hårt och slitsamt yrke, många av smedmästarna var också lika sitt yrke, hårda. 1893, första året som berättaren var läropojke, hade han 40 kr för året, fri mat och rum. Sista året som gesäll det var 1903 hade han 175 kr i årslön, mat och rum. Berättaren hade här eget rum, som efter den tidens förhållande och fodringar var ganska bra. Läropojkarna och gesällerna fick ej arbeta för egen räkning ville de göra något åt sig själva, fick de göra det efter avslutad dag. Berättaren omtalar att han under sin gesälltid, åt sig själv och åt sina kamrater brukade att göra skridskor och någon barnsläde. De som beställt ett arbete fick ofta hjälpa som handräckning. Denna handräckning blev mest av de personer som vistades i smedjan. Om någon person kom och ville ha ett arbete utfört omedelbart och skulle vänta medan detsamma utfördes, fick han vara behjälplig

om det var ett sådant arbete, som han var duglig till att hjälpa till med. Smedyrket var troligen ett yrke, som mycket har gått i arv, fast så har ej förhållandet varit här i Frölunda. Detta har dock sin särskilda orsak, de flesta smedmästarna här hade inga söner. Smedm, Abrahamsson Nydal han hade en son och denna ärvde yrket. Hos den smedm. har jag sett det mästa av smidesarbete, som jag har sett utföras. Den gård som jag arbetade på i min uppväxttid, låt utföra allt sitt smidesarbete i denna smedja.

Smedens anseende.

Smedens anseende här på orten i äldre tid var ganska gott. Detta omdöme får dock gälla de båda smedmästare, som Alfred Andersson under sin läro och gesälltid, mest kände till. Hans läromästare Anders Pettersson brukade att umgås med den största delen av sina närboende kunder. Dessa var såväl större, som mindre bönder och torpare. Samma var förhållandet med smeden Adolv Abrahamsson, och senare hans son Karl Abrahamsson, som övertog denna smedja. Smedgesällen betraktades i stort sett som jämbördig med byns övriga ungdom. Själv Ville berättaren av naturliga själ ej göra så

många bedömningar om detta. Själv har jag hört omtalas att en nykter och ordentlig smedgesäll betraktades i socialt hänseende som något bättre än en bonddräng, men kanske ej fullt jämförligt med de bättre bondsönerna. Smedmästaren Anders Pettersson var flera gånger ombedd att åtaga sig kommunala förtroendeuppdrag, men gjorde det ej. Han hade varken tid eller lust till detta. Många smeder ånsågs nog för att vara speciellt mångkunniga. Anders Pettersson sysslade dock ej, som tandläkare veterinär m.m. Adolf Abrahamsson Nydal, prakticerade däremot som tandläkare, det var endast utdragning av tänder, som hans praktik omfattade. Bonden och smeden Johan Svensson Ängasjö prakticerade också som veterinär. Det var i huvudsak medicin mot den så kallade sommarsjukan "blodpissning" hos nötboskap, som han sysslade med i denna praktik. Denna hans medicin mot denna boskapssjuka, var verkligt erkänd, som verksam och bra. Vad det kunde bero på att många smeder var lite grand av mångsysslare och helst då med sådant, som ej så många av ortsbefolkningen varken kunde, eller ville ta befattning med, är väl svårt att ge en helt naturlig förklaring till. Smeden såsom tandutdragare, torde väl mycket ha sin förklaring

däruti, att smeden nästan alltid var i sin smedja, man visste alltså att han var hemma och anträffbar. Han hade alltid en läropojke eller gesäll, som var honom behjälplig, även vid tandutdragningen. Smederna i äldre tid, får väl också hänföras till att de besatt en viss företagsamhet. Att med primitiva verktyg och utan bedövning företaga tandutdragning, krävde säkert både mod och företagsamhet av utövaren. Den nämnda bonden och smeden, som också sysslade lite grand, som veterinär, hade ärvt dessa recept efter sin fader, efter villka han tillagade den naturmedecin, som var så verksam mot sommarsjuka "blodpissning". Som jag förut nämnt var det blott en smed här i äldre tid, som av ortsbefolkningen ansågs för att besitta övernaturlig förmåga. Som jag förut också nämnt, var han ej ortsbo, utan kommen ifrån en annan ort. Det hade nog i detta sammanhang en viss betydelse. Ortsbefolkningen kände ej honom, liksom de andra smederna, från barndomen. Blott detta att han var ifrån en annan ort, bidrog i en viss mån till att av ortsborna sågs honom annorlunda. Han var fattig och i motsats till de andra smederna oansedd, men ändå aktad, kanske mest av fruktan, det var ingen som ville eller vågade att göra honom emot. Han gick sin väg rak-

16

ryggad och sade vad han ville, utan att taga hänsyn till person. Det passade givetvis ej den tidens bestämmande personligheter. Han var ej sådan att han gjorde någon människa något ont eller förnär~~ke~~ eller på något sätt ofredade någon. Han var blott annorlunda, än tidens ortsbefolkning. Han ville ej krusa eller böja sig för någon varken hög eller låg. Han var kanske ej aktad av alla, men dock av alla respekterad. Som smed var Lindberg erkänd för sin skicklighet, då i första hand för sina ovanligt skickligt gjorda låsar, och för sin förmåga att kunna sko de hästar, som ingen annan kunde. Det var mycket hans förmåga att kunna sko de hästar, som ~~X~~ ingen annan mäktade med, som ortsbefolkningen ansåg honom besitta en övernaturlig förmåga. Berättelserna om denne smeden Lindbergs bravader, har var ganska legio här på orten. Nu hör man ingen berättelse om honom, den gamla stammens folk ~~folk~~ går bort undan för undan och det var givetvis de, som hade honom i åminnelse. Min far och mor, som båda var bekanta med honom, har berättat mycket om honom. En händelse, som min far har berättat och som jag vill uppteckna och som samtidigt får utgöra bevis för att folk verkligen trodde honom om att besitta en övernaturlig förmåga.

På komministerbostället i Holsjunga(en grannkommun till Ö.Frölunda) fanns vid denna ~~XX~~ tid en präst vid namn Thorvald. Som brukligt var för landsortens präster denna tid,hade han även jordbruket. Denna präst hade en häst"ett sto",som alltid varit besvärligt att sko,och till slut blivit omöjligt för dem som brukade att göra det. Prästen sände ett bud till smeden Lindberg om han ville komma och försöka att sko hans häst. När Lindberg kom dit gick han ensam för att sko hästen,han begärde ingen hjälp till detsamma. (Besvärliga hästar höll han alltid upp fötterna på själv). Under hela tiden,som skoningen varade,stod hästen alldeles stilla han rörde ej ens huvudet. När skoningen var slut,var dock hästen alldeles löddrig av svett. Prästen tillsade sin dräng att ta halm och torka den torr med. När Lindberg gått därifrån sade ~~XXXX~~prästen att om hästen alldrig blir skodd någon mera gång,så får Lindberg alldrig sko den mera. Den som Lindberg hade till hjälp att hålla hästens fötter,vill han ej skall hålla hästens fötter någon mera gång. Att Lindberg verkligen kunde sko hästar,som ej någon annan i orten kunde med,är fullkomligt sant. Hur han bår sig åt,eller varifrån han fick förmågan eller konsten till detsamma

är väl för utomstående förborgat. Han gjorde också en fångstfälla, vari han fångade två stycken levande vargar (om detta har jag en gång gjort uppteckningar" detta bidrog också till att öka folkets tro om hans övernaturliga förmåga. Han var nämligen den enda på orten som lyckades med det konststycket.

Ordspråk talesätt och sägner om smeden.

Om detta har jag verkligen inget att uppteckna, som jag tror har något nämnvärt värde för folklivsarkivet. Jag tror ej att det fins något av detta som är särskilt betecknande för orten. Smeden i äldre tid var visserligen en på orten mycket omtalad person. Smeden stod också i en särskild kontakt med allmänheten och var känd av alla och av denna anledning en mycket omtalad person. Många av smederna var också, åtminstone till en viss del originella men några särskilda ordspråk, talesätt och sägner om smeden, har jag ej att uppteckna.

Smedens klädsel.

Som arbetsklädsel brukade i regel en smed att ha en tröja vars

ärmar var av skinn eller skinnbeklädda, förskinn, och på fötterna träskor, senare tofflor. Under fritiden var såväl smeden, som hans gesäller klädda likadant, som ortsbefolkningen i övrigt.

Smedens ekonomiska ställning.

Smedens ekonomiska ställning i allmänhet i äldre tid, torde i stort sett ha varit ganska god. Den var i varje fall bättre än en vanlig arbetare och torpare. Den torde i det närmaste kunna jämföras med en bondes å en mindre och ej för skuldsatt gård. Alfred Andersson berättar att hans läromästare Anders Pettersson, under den tid av 11 år, som han var där, ej verkade att ha några särskilda ekonomiska bekymmer. Det var alltid bra med maten, bättre än vad en arbetare och torparfamilj kunde ha på den tiden och även bättre än på många bondställen. Men denna smedmästare var särskilt både arbets och skötsam. På min fråga om han på sin verksamhet kunde spara till en någorlunda bekymmersfri ålderdom, när han ej längre orkade att arbeta, svarade berättaren, att det var mer än han kunde svara på. Smeden Karl Abrahamsson Nydal, var jag själv personligt bekant med och var många gånger i hans hem. Angående

hans ekonomiska ställning, tror jag att den fullkomligt kan jämnföras med den förut nämnda Anders Pettersson. De anställda gårds-smederna hade något mera betalt än gårdens övriga arbetare.

Smedernas bostäder.

De båda icke kontraktsbundna smederna Anders Pettersson och Adolf Abrahamsson och senare dennes son Karl Abrahamsson, hade båda vid sidan om smedyrket, även små jordbruk. Anders Pettersson ägde ej den jord, som han brukade, den arrenderade han. Husen, såväl bostadshuset, smedjan, kolrummet och ladugården var hans egna. Bostadshuset var ett vanligt trähus om 2 rum och kök och en kammar på vindsvåningen. Ladugården var också bygd helt i trä och med fähus för 2-3 uppbundna djur. Smedjan var också byggd av trä med tak av tegel, själva huskroppen var något längre än dess bredd. Själva inredningen var ganska enkel, runt väggarna var bänkar för olika arbetsmoment och till plats för verktyg. Golvet var av jord eller med jord blandad lera och sand. Någon särskild skostall fanns ej till denna smedja. Särskilt kolrum fanns, till kolrummet

eller rättare i samband med detta var byggt ett bostadsrum Alfred andersson bodde i detta rum hela tiden, som han var anställd där. Det var ett bra rum med kakelugn för uppvärmning. Kolrummet användes också vid dålig väderlek, som skostall. Det var bälgs och sidbläster, som användes i denna smedja.

De olika verktygen och deras benämningar.

~~XIXXXXXXXXXXXXXXXX~~ I denna smedja fanns två st, städ med tillhörande verktyg. Släggor, hamrar, tänger m, m, av olika storlekar. Fyra st, skruvstäd med tillhörande filbänkar. En st, maskin till att runda julskenar med "bockmaskin". Gängskivor och bänkreder samt verktyg för skoning av hästar och oxar. Någon nämnvärd ändring eller förbättring av de olika redskapen skedde ej under den tid, som berättaren arbetade i denna smedja, alltså under åren 1893-1904. Bockmaskinen tillkom dock under denna tid, denna smed var under många år ensam om att ha en sådan, så den kom till full användning. Berättaren omtalar att den första tiden sedan han var flyttat till Ellebäckstorp, som gårdssmed brukade han att gå till denna smedja för att låna bockmaskinen, gården hade ingen sådan då.

22.

Adolf och Karl Abrahamsson Nydal var ägare till det ställe där smedjan var bygd. Det var också ett litet jordbruk till detta, de kunde föda en 2-3 kor och något smådjur. Bostadshuset var något större det var tillbyggt med en vinkel, det var tre rum och kök på första våning och om jag ej mins fel var det rum och kök på andra våning. Men de var också två familjer, fast den ena familjen bestod av blott två personer, föräldrarna till Karl Abrahamsson. Denna smedjan var också tillbyggt med en vinkel; men något särskild skostall och kolrum fanns ej. Hur denna smedja såg ut i äldre tid har jag ej fått någon upplysning om. Mina uppgifter om detta avser åren 1915-25. Denna tid var jag många gånger där själv. Den gård jag arbetade på under min uppväxttid, låt göra allt sitt smidesarbete där, såväl reparationer, som nytillverkning av arbetsvagnar och slädar. Även åkslädar tillverkade denna smed, han var specialist på att göra åkslädar, vars överrede var av rotting ~~sk~~ s, k, korgslädar. I denna smedja var ett rum själva smedjan, av ungefärligt utseende och inredning, som den andrasom jag har beskrivet. Men här fanns också ett särskilt rum för snickeriarbeten, dessa smeder gjorde nämligen träarbetet till vagnar och slädar själva

43.

när de hade bråttom anskaffade de en tillfällig snickarhjälp. Den till smedjan tillbygda vinkeln användes till kolrum och när det var dåligt väder, som skostall. Kolutrymmet krävde dock ej, som i äldre tid, så stort utrymme. Vid denna tid, som denna uppteckning gäller hade man övergått till stenkol. Vid denna tid hade också smedjorna börjat att få en bättre och moderna utrustning i fråga om verktyg och maskiner. Dessa smeder hade borrar-maskin, som efter 1921 drevs med elektrisk kraft, samt flera andra arbetsbesparande anordningar. I snickarboden hade rikthyvel, bandsåg, svarv m.m. Under denna tid hade alltså en förbättring av utrustningen skett i en ganska stor omfattning. Adolf Abrahamsson, alltså den gamle av smederna, var dock ej riktigt med om denna modernisering. Jag har lyssnat många gånger till dessa smeder, far och son, hur de kivades om dessa nyanskaffningar. Den gamle använde också så långt som möjligt de gamla verktygen, om han fick i tagi något nytt var det rent av misstag. Han måste dock ge sig för en nyare tids krav, han började också att vara förgammal och överlät så småningom till sonen att bestämma.

Smedjan såsom samlingsplats.

Smedjan torde ej ha varit någon direkt samlingsplats för byborna dit man utan något annat ärende, än att få höra nyheter. Inderekt måste dock smedjan betraktas, som en sådan samlingsplats. Det var nästan varje dag så att det kom personer dit, som ville ha ett arbete utfört medan de väntade. Dessa personer kunde åtminstone i många fall vara från skilda delar av socknen. Givetvis sporde de varandra om vad, som tilldragit sig i de andra delarna av socknen. Om man skulle ha skott en häst eller två, kanske det strax före hade kommit en annan i samma ärende. Vid sådana tillfällen fick de vara ganska länge till smedjan och han med att prata om ganska mycket under väntetiden. Även om det bodde någon gammal man som ej längre orkade att arbeta, kunde också komma till smedjan för att få träffa folk och prata bort en del av dagen. En smedja var till denna del, nästan att jämföra med en kvarn. Olikheten var nog blott den, att när man skulle till smedjan var man ej beredd på att vänta så längen, som man var när man körde till kvarn. Men de som hade lång väg till smeden, fick ofta ta en matsäck med sig. På vintern när det var kallt, fick de äta sin matsäck i smedjens kök. Detta har jag själv varit med om, hos smeden Abrahamsson.

Själv vill jag betrakta, åtminstone i en viss mån, de gamla bysmedjorna, som en samlingsplats där man kunde få höra nyheter och diskutera de händelser, som timat. Det var nog likadant hos alla hantverkare i äldre tid, hantverkarnas arbetsplats, blev också en samlingsplats. I första hand var det byfolket, men även folk från andra byar kom också dit. Hantverkaren var en person, som mer än andra kom i kontakt med allmänheten och på detta sätt fick veta vad, som hände och skedde i byarna.

Sägner om övernaturliga väsen i smedjan.

Om detta har jag inget av värde att uppteckna härifrån orten. Berättaren har ej heller något att förtälja om detta, han säger att under hans tid började det gamla om skrock och dyligt att försvinna och att han ej lagt på minnet, vad de gamla berättat därom. Tron på övernaturliga väsen i smedjan, har dock funnits här på orten. Jag minns att min far brukade att berätta om detta. Men det är så längen sedan nu, att jag också har glömt det mesta. Tron på övernaturliga väsen i smedjan, torde väl haft sin källa från smideselden, gnistorna från slägga och hammarslagen, som onekligen såg lite trolskt ut i mörka vinterkvällar, den av sot och rök svarta smeden bidrog också till, den halvt förtrollade stämningen.

Var smidesjärnet och stålet köptes.

De icke kontraktsbundna smederna köpte sitt järn i Svenljunga, liksom stålet. Dessa smeder köpte själva järnet, det förekom alldrig att kunden köpte järn eller stål, om han skulle ha tillverkat någonting nytt. Vid vissa reparationer kunde gammalt järn eller stål som var kundens, komma till användning. Den tid som berättaren var läropojke och gesäll från 1893 till 1904 köpte hans mästare blott stångjärn, som sedan fick klyvas. Ett vist sorts järn, som i huvudsak användes till beslagning av julringar, köptes från Hjelmafors. Den huvudsakliga delen av järnskrotet användes till omsmide. Det var mycket av det gamla begagnade järnet, som åter gick att använda. Det oandvändbara järnskrotet såldes till Strömsfors och till Hjelmafors. Hästskor till exempel, användes om och om igen. Två slitna hästskor gjordes en utav. De väldes tillsamman, två och två av samma storlek och blev sedan lika bra, som nya. Denna smed arbetade ej med någon annan metall än järn och stål. Någon annan av orts smederna, torde ej heller ha arbetat med någon annan metall. Så längen, som träkol förekom som smideskol, hade varje smed någon sådan leverantör ej för långt borta. Anders Pettersson köpte sina kol från en bonde i Örsås, en 5-6 km, från Smedjan.

När stenkol började att användas till smideskol, köpte smederna på orten här, i huvudsak dessa kol från järnhandlare i Svenljunga.

Arbetsuppgifter utom redskapslagning.

Förutom redskapslagning var det så i äldre tid, att nästan varje smedmästare hade någon eller några speciella tillverkningar. Hos smedm, Anders Pettersson tillverkades nya vagnar beslagna och färdiga. Det var samma förhållande ^{hos} smederna Abrahamsson, fast detta känner jag ej till förrän omkring 1915, men de torde ha gjort sådant arbete sedan början av 1900 talet. Beställningar av allt nytt såväl slädar, vagnar m, m, tillgick blott så att man bestälde dessa av smeden, kom överens om att de skulle vara färdiga till den och den tiden. Vid beställningen brukade man också komma överens om varans pris. Vissa gångbara nytillverkningar, dit får räknas såväl slädar som vagnar, brukade en del smeder att göra, även utan beställningar. Om någon kund sedan hastigt ville ha en sådan fanns den färdig att få omedelbart. Arbeten med sådana nytillverkningar brukade att utföras på lediga stunder. Hos smeden Pettersson tillverkades och så nya plogar, med en s, k, träås.

Pinnar till fjäderharvar hade också denna smed, som specialitet. Dessa tillverkades också för återförsäljning, köptes av en järnhandel i Svenljunga. Liaringar, en anordning med villken en lie medelst en järnskruv fasthåller lien vid orvet, var också nytillverkning i denna smedja, den tillverkades också för återförsäljning. Hackor för upptagning av potatis m, m, var också en nytillverkning som nästan alla av landsortens smeder utförde. Kaffepannor och kaffekvarnar tillverkades också hos smeden Pettersson. Som jag förutnämnt hade smeden Lindberg olika slag av låsar och dörrgångjärn, som specialitet för nytillverkning. Hovslageri utfördes av nästan alla smeder i äldre tid här på orten. Hovslageri tillhörde de arbeten som återkom året runt. Varje årstid präglades av vissa slag av arbeten, som mera hörde samman med årstiden. Skoning förekom året runt, men dock kanske något mera på vintern. Såväl hästar som oxar drog oftare loss sina skor under körningen i skogarna på vintern, än vad förhållandet var under sommartiden. Nytillverkning och lagning av slädar och kälkar, hörde också vinterarbetet till. ~~Vår och sommar~~ Före vårens börjans, ja även sommaren och hösten var det i första hand nytillverkning och reparation av olika jordbruksredskap. Sommarmånaderna, isynnerhet om det var varma och

torra somrar, var det mycket arbete med omsättning av julringar. Vid stark torka lossnade järnringarna från träet "lötarna". Slipning var ej vanligt att smeden verkstälde å sina produkter. Berättaren omtalar att de i smeden Petterssons smedja hade slipe, som kunderna fick låna om de så ville. Slipning av eggverktyg gjorde var och en åt sig själv. På de stora gårdarna brukade under slåtter och skördetiden, vara en av gårdens arbetare, som knappast gjorde annat än slipade liar.

Arbetstekniken och arbetsfördelningen.

Elden i ässjan tändes i regel med hyvelspån och torra träflisor, som man lade under kolet och tände på. Elden måste ha en viss värme eller hets, innan kolet brann. Svetsning i nutida mening fanns ej i äldre tid. Att sammanföra två järnstycken med varandra kallades i äldre tid för att välla (välla i hop" välla tillsammans". Detta tillgick så att det järn, som skulle vällas tillsammans fick värmas exakt lika och sedan med släggorna slå det tillsammans. Mejslar och stenborr, som ej ifrån det de var nytillverkade till en viss del var försedda med stål, fick först stålas. Härdningen

tillgick så, först efter upphetsningen smiddes borret eller mejse-
len ut till den skärpa, som verktyget skulle ha. sedan uppvärmdes
det åter igen, doppades i vatten och gnoddes i sand, denna procedur
fortsatte tills verktyget visade ungefär samma färg, som lingon.
Denna härdningsprocedur var själva konsten med vässning av sådana
verktyg, de fick ej bli för hårda, då gick de sönder, kanske redan
vid första slaget vid dess användning, blev de för mjuka, klenade
de sig vid användningen och blev trubbiga och slöa med en gång.
Många smeder kunde alldrig lära sig härdningskonsten, så att de
fick de olika verktygen hållbara. Eggverktygen klövs upp i själva
eggen, stålet lades in här, uppvärmdes och smiddes samman. Härkning-
en tillgick sedan, som på förut beskrivet sätt. Frågan om hur be-
slagningen av en vagn tillgick, tar jag för givet att frågan gäll-
er fastsättningen av julringarna. Julett lades på marken när jul-
skenan skulle fästas. Man tog först mått av julettets omkrets, julske-
nan smiddes ut och vändes samman. Sedan slog man fast eller rättade
re tvingade järnskenan runt om julett. Hammare och andra liknande
verktyg förstälades på följande sätt. Verktyget värmdes upp i den
ända som det skulle stålas. Från mitten och utåt huggdes järnet

upp, så att det bildades en kant runt yttersidorna. Stålbiten lades på, verktyget värmdes upp, smiddes samman till önskat utseende. En julring som skulle läggas om, togs loss från julett värmdes upp och huggdes av och kortades till lagom storlek.

Hovslagningen.

Smeden Pettersson hade inga särskilda anordningar för att hålla djuren stilla. Det var mest för skoning av oxar, som hade sådana anordningar. Mölneby gård och sedan berättaren kom till Ellebäckstorpets gård hade de en sådan anordning för skoning av oxar. En del av den gamla tidens smeder snörade ikull oxarna i en halmhögt när de skulle sko dem. Denna metod hade tillämpats av gamla smeden Abrahamsson. Den hjälpanordning för skoning av oxar, som var den mest vanliga här på orten var en hissanordning. Av stolpar, kraftiga sådana, var bygd en inhägnad, så stor att en oxe kunde gå in där. På golvet, i mitten av ~~XXXXXXX~~ denna inhägnad, var en av kraftig säckväv eller annat starkt material bygd matta, som var fastgjord vid hissanordningen. Med vevar hissades så djuret upp mattan tog alltså under djurets mage och lyfte detsamma så högt

32.

upp att fötterna släppte marken. På detta sätt var sedan djuret i det närmaste maktlöst, att rycka och kasta med fötterna. I regel fick den hålla upp hästens fötter, som kom till smeden för att få den skodd. Det var ett fåtal av den tidens äldre smeder som höll och skodde en häst själv. Hos smeden Abrahamsson har jag varit med om att hålla alla de hästar själv, som jag kom dit med för att få skott. Ett hårt och ansträngande arbete för en pojk i 15-16 årsåldern. Berättaren omtalar att hans läromästare ej höll några hästar själv. När berättaren blivit så gammal att han orkade, brukade han att hålla de hästar, som var besvärliga att hålla upp. Skoningen var ett av de besvärligaste arbetena, som smederna hade att utföra. Det fanns många hästar, som var bråkiga och besvärliga att sko, detta bidrog till att arbetet blev ännu mera ansträngande och tidsödande, än med de djur som var lugna och snälla. Ofta inträffade det också att det kom för många på en dag. Detta inträffade ofta vid en hastigt påkommande vinter och halka. Alla ville då med snaraste ha omskott sina hästar, alltså från sommar till vinterskoning. Det enda goda med detta var att det alltid vid sådana tillfällen, när det var många församlade, kunde man få hjälp

med de hästar, som var besvärliga att sko. Många historier har berättats här i bygden om sådana hästar, som varit särskilt besvärliga att sko och att endast den eller den personen dugde till att sko den. Metoden att låta hästen stå i gödselvattaen några dagar före skoningen, för att mjuka upp hoven, har jag ej hört berättas att någon tillämpat här. Men att hästarna skulle stå i sin gödsel så mycket som möjligt, någon dag innan skoningen, omtalar berättaren att det fanns de som tillämpade. Denna metod användes endast till de hästar, som hade särskilt torra och ömtåliga fötter. Redskap som användes vid verkningen var en därtill särskilt avsedd kniv och en rasp. Knivens blad var ganska brett i den ända som var vass och avsedd valkas med. Den andra ändan som man höll i var ej försedd med träskäft. Med en träklubba slog man på denna kniv, det var själva grovverkningsproseduren. Med en tunn och något böjd kniv, skrapades hoven ren inuti. Med raspen gjordes sedan själva avjämningen, så att hoven blev jämn och fin. Oxarnas hovar "klövar" fick också valkas och jämnas före skoningen. Oxen skoddes med en sko å varje klöv, dessa skor var avlånga liksom klöven, skorna fästades liksom hos hästen med söm och broddar.

Såväl hästskor, som söm och broddar gjordes i förråd. Det skulle
äljest ha blivit en för lång väntan för kunderna om smeden skul-
le ha gjort dessa saker medan de väntade. Dessa arbeten utfördes
också, som något beredskapsarbete. Man gjorde detta när man hade
ledigt för annat arbete. Vissa tider hände det dock, när åtgången
med skor, blev större än beräknat, att smeden och hans gesäller fick
göra detta på övertid, som kvällsarbete "kvällsseter".

Stämplor å produkter.

De flesta av den gamla tidens hantverkare, satte stämpel å sina
produkter. Så var också förhållandet med de flesta av smederna.
Smeden Pettersson hade XXXX som stämpel A.P.P. alltså Anders
Petter Pettersson. På gården Ellebäckstorp skulle bokstäverna X
till ägarens namn stämplas på all nytillverkning. På järnsakerna
stansades de in och på träsakerna brändes de in. Gårdens ägare
denna tid, hette August Levan, så det blev bokstäverna A.L. som går-
dens alla nytillverkade redskap stämplades med. Samma var förhål-
landet på Mölneby gård, som denna tid ägdes av ett aktiebolag.
Deras stämpel var M.A.B. Mölneby-Aktiebolag.

Modernisering av de äldre smedjorna. Förändringar inom yrket i sen tid.

Att precisera något år, när de gamla smedjorna började att moderniseras, är ganska svårt att göra. Berättaren tror dock att före 1910, företogs ej några nämnvärda förändringar. En del av smederna som började att bli gamla, företog ej heller några förändringar eller gjorde några förbättringar. De resonerade som så, att det har gått i min tid och går så långt som jag kan hålla på med yrket. Det var de yngre av smederna, som i början på 1900 talet, började med att anskaffa maskiner och till andra delar förbättra smedjan. De flesta av de gamla smedjorna här i socknen är numera borta eller står i det närmaste outnyttjade. Av de smedjor som fanns i socknen, den tid som mina uppteckningar avser, alltså från ungefär 1890 till nu, finns blott gårdssmedjorna på Mölneby och Ellebäckstorp kvar. Och dessa är vad arbetet beträffar, som utföres där av i dag och jämfört med äldre tid, blott en skugga av sitt forna. Jag. Karl Bergkvist var det första smed, som slutade med yrket här. Vilket år det var har jag ej kunnat få någon bestämd uppgift på,

men troligen var det en gång i början på 1900 talet. Han hade några söner, men dessa var ej intresserade av yrket, de reste till Amerika. Smeden Anders Pettersson Eneberg, slutade med yrket ett par år efter det Alfred Andersson slutat som gesäll hon honom, alltså omkring 1905. Han hade ingen son som ärvde yrket och det var ingen annan, som övertog smedjan, så den blev helt nedlagd vid denna tidpunkt. Smeden och bonden Johan Svensson Ängasjö, som började med smidesarbete 1892, fortsatte med detta, fast de sista åren i mindre utsträckning, till 1925. Han sålde då gården Ängasjö och köpte en annan gård här i Ö. Frölunda, men fortsatte ej där med smidesarbetet. Adolf Abrahamsson Nydal byggde sin smedja år 1889 och fortsatte med smedyrket så länge han orkade att arbeta, han var över 80 år då han fortfarande var i smedjan. Han hade dock ända sedan från 1900 talets början haft hjälp av sin son Karl Abrahamsson. Från 1915 -20 talet var det näst sonen, som skötte om det hela. Karl Abrahamsson fortsatte med smedyrket till sin bortgång år 1953. Denna smedja som innehades av Adolf Abrahamsson och senare hans son, är troligen den smedja, som här i socknen har varit under den längsta tidsperioden. Smedjan på Nydal är kvar

ännu i dag. Det är samma hus, som byggdes år 1889, en vinkelbyggnad är dock tillbygd sedan. Sedan 1953 har det ej utförts något nämnt värt smidesarbete där. Karl Abrahamsson hade en son, men han har ej något nämntvärt ägnat sig åt smidesyrket. Sonen håller nu på att riva ut inredningen av smedjan och inreda den till en smörjhall för bilar och mindre bilreparationer, svetsningar m.m. Denna smedja var mycket anlitad av ortsbefolkningen under hela den långa tid, som jag förut nämnt. Karl Abrahamsson hade lärt sig hovslagar yrket hos en smed i Svenljunga, han var en mycket skicklig hovslagare och alltså mycket anlitad till detta. Han gjorde också mycket med nya vagnar och slädar, dessa var välgjorda och starka och omtyckta av kunderna. Smeden Lindberg slutade med sin verksamhet omkring 1895, denna smedja var det heller ingen som övertog. Smedmästare Bror Karlsson byggde en smedja här i kyrkbyn år 1933. Denna smedja finns fortfarande kvar och han ägnar sig delvis åt vissa smidesarbeten ännu i dag. Bror Karlsson som nu är så gammal att han varit pensionsmässig ett par år, alltså snart 70 år, har också de senaste åren varit sjuk och ej kunnat arbeta så mycket har ej heller moderniserat smedjan efter de senaste årens krav.

Varför jag ej förut i samband med denna uppteckning, tagit med denna smedja och likaså Bror Karlsson som berättare, är att jag tyckte 1933, alltså det ^{år} som Bror Karlsson började som egen företagare, hörde förmycket samman med den nyare tiden. Bror Karlsson hade förut från 1915 till 1933 varit gårdssmed på Mölneby. De första åren som medhjälpare och de senare åren, som smedmästare. Jag har också frågat honom ~~XX~~ angående gårdssmedjorna, Vad han berättade om detta var i stort sett detsamma, som Alfred Andersson, varför jag tyckte att det ej var nödvändigt med en dubbeluppteckning. Sedan 1938, då jag byggde det hus som jag nu bor i, har jag varit granne med Bror Karlsson. Det är endast en landsväg, som skiljer våra tomter åt. Förr var det ganska störande, varje smideslag hördes hit, även när man var inomhus, nu de senaste åren har det varit ganska tyst. Förändringarna inom smidesyrket i sen tid mot äldre, är ganska stora och omfattande. Av det arbete, som i äldre tid utfördes i smedjorna, finnes ej mycket av i dag. I ~~XXXXXX~~ stort sett, bortsett från den maskinella och den förbättrade verktygsutrustningen, var smedens arbetsuppgifter desamma, nästan till i slutet av 30 talet. I slutet av 30 talet och i ett hastigt

tempo efter krigsslutet, började lantbrukarnas att övergå till andra lantbruksredskap. Deras maskinella utrustning nu mot förr är en helt annan. Smedernas nytillverning och reparation av de innan denna tid använda jordbruksredskapen, började att försvinna. Med traktorerna, som ersättare för hästarna försvann hovslageriet. Det finns visserligen hästar kvar ännu på jordbruken med det är en försvinnande liten del, mot förr. De hästar som finns, köres ej längre något nämnvärt på landsvägarna, de sliter ej ut sina skoningar så fort som förr. Sommar tiden kan de nästan gå utan skoning, när de blott går hemma på gården. De hästar, som på vintern går i skogarna, måste dock tillses med skoning liksom förr. Nytillverkning av arbetsvagnar och slädar, har också nästan helt försvunnit. Numera använder lantbrukarna knappast annat än gummi-hjulsvagnar. Någon nytillverkning av järnhjulsvagnar förekommer ej, man sliter ut dessa gamla, sedan ersättes de med gummi-hjulsvagnar. Åkvagnarna och slädarna har fått vika för bilarna. Smedyrket har liksom många andra yrket, genom tidernas förändring (teknikens framgång" blivit ett helt annat. Den smed som ej följt med denna utveckling, (ja egentligen är det ej smidesarbete längre) är i dag utan arbete.

40.

Yrkets nutida ställning.

Yrkets nutida ställning, jämfört med äldre tider, blir skillnaden ganska stor. Någon skillnad har väl, liksom på alla arbetsområden, skett undan för undan, även inom smidesyrket. Men de sista 10-15 åren har varit ganska omkastande, mera än inom något annat yrke. Vissa reparationer, liknande de som fanns förr, har väl en bysmed ännu att göra, fast i en mycke mindre omfattning. För att ge en förklaring till detta, tar jag min granne smeden Bror Karlsson, som ett exempel. Som jag förut nämnt byggde han här i byn sin smedja 1933. Sammanbygd med smedjan hade han också snickareverkstad. Han hade för denna tid en bra maskinell utrustning, såväl i smedjan, som i snickarverkstaden. Han utförde såväl nytillverkning, som reparationer ~~XXXXXX~~. Nytillverkningen bestod huvudsakligen i tillverkning av arbetsvagnar och slädar, balkong och trappräcken. Reparationerna var av allt möjligt slag, bland annat hade han alla smidesarbeten åt dåvarande vägförvaltningen. När staten i sin helhet övertog vägarna, mistade han detta arbete, de har egen smedja. Han hade också mycket att göra med hovslageri, nu orkar han ej sådant arbete, men om han även orkade skulle han ändå ej ha något nämnvärt arbete med detta. Kort fattat, finns det ej så mycket

kvar av det smidesarbete, som i äldre tid gav full sysselsättning, att en nutida utövare kan existera på detta. Här i Ö.Frölunda finns blott den nu nämnda Bror Karlssons smedja kvar och så gårds smedjorna på Mölneby och Ellebäckstorp. Ingen av gårdarna har dock på flera år tillbaka, haft någon fast anställd smed. I stället för de gamla smedjorna, har det blivit två stycken reparationsverkstäder. Den ene av dessa verkstäder sysslar också med smidesarbete. Någon stor spismur med tillhörande blåsbälg finnes ej, uppvärmningen sker i en vanlig fälttässa. Denna verkstad byggdes 1937 förre ägaren sysslade blott med bil och motorsykelreparationer. Nuvarande ägaren gör en del traktorreparationer, reparationer av jordbruksredskap av skilda slag, svetsningar och bil, motor och trampsykelreparationer, rundsmörjning av bilar m.m. Den andra verkstaden som är belägen här i kyrkbyn, är i stort sett detsamma. Innehavaren av denna, har samtidigt affärsrörelse. Han säljer motorcyklar, mopeder, trampsyklar, radioapparater, motordrivna gräsklippare och en del elektrisk material, även bildäck. Han gör vissa mindre reparationer av bilar och motor och trampsyklar, har såväl gas, som elsvetsverk.

Den nutida maskinutrustningen.

Om den nutida maskinutrustningen i en smedja, kan jag ej ge en fullständig upplysning om. Som jag förut nämnt finns det blott Bror Karlssons smedja kvar, som kan jämföras med den äldre tidens smedjor. Han har av orsaker, som jag också förut har nämnt, sjukdom och ålderdom, ej följt med den sista tidens ganska hastiga utveckling och omvälvning inom smidesyrket. När han byggde sin smedja 1933, var den efter tidens förhållande ganska modern och väl utrustad. Han hade borrar-maskin, omställbar för olika sorters borrar, handbollar-maskin, som mest användes vid arbete med sådant, som ej kunde tagas in i smedjan, smärgelskivor, bockmaskin, moderna handredskap och sedan början av 40 talet en stånghammare eller kanske dess rätta namn är fjäderhammare. I snickareverkstaden hade han rikthyvel, bandsåg, klyvsågar, och kapsåg, moderna handredskap av olika slag. Maskinutrustningen i såväl smedja, som snickeriverkstaden, var eldriven. Han hade dock ej varken gas eller elsvets, han lärde sig ej detta modernare arbetssätt inom yrket. Jag vet ej, men jag tror, att om det i denna smedja varit såväl gas, som elsvets skulle det vara i det närmaste, vad som kräves av en modern maskinutrustning i en bysmedja av i dag.

Av en son till lantbrukaren och smeden Johan Svensson Ängasjö, har jag för avskrift fått låna en antecknings (uppskrivningsbok) angående priser å smidesarbeten. I denna uppteckningsbok har jag ej funnit, vad jag tänkt att finna. Jag kunde ej finna några priser på någon ny tillverkning av jordbruksredskap, endast av reparationer av sådana. Anteckningarna i denna bok berör åren 1908-13, vad jag kan finna har priserna under dessa år varit exakt lika.

Vinterskoning av en st. häst. k:r. 2:50

Sommarskoning " " " " " " 2:25

Omläggning av skor. 0:50

Skoning av oxar, synes av vad som framgår av anteckningarna ha varit samma pris. Omstålning av yxor är noterat till 0:75 och till 0:50 öre. Detta torde vara beroende av yxornas storlek. Några priser angående reparationer av olika redskap, går ej att göra något utdrag av då anteckningarna i de flesta fall ej anger arbetets art. Uppteckningen angående dessa priser, när jag ej kunde få flera än de angivna, har väl inget värde för folklivsarkivet, men jag medsänder dem ändå.